

Bureau de Helling
WETENSCHAPPELIJK BUREAU GROENLINKS

JAARVERSLAG 2017

Inhoud

Inhoud.....	2
1. Bureau de Helling.....	3
1.1 Werkwijze Bureau de Helling	3
1.2 Transitiefase van het Bureau	3
1.3 Leeswijzer Jaarverslag 2017.....	3
2. Inhoudelijke oriëntatie Bureau de Helling 2017	4
2.1 Groene grondstoffenpolitiek	4
2.2 Verhalen van het Antropoceen.....	5
2.3 De waarde van Europa, populisme en pluraliteit.....	5
3. Overige activiteiten Bureau de Helling	6
3.1 Green European Journal.....	6
3.2 Green European Foundation.....	6
3.3 Tijdschrift de Helling 30 jaar	6
3.4 Eerste Kamerconferentie	6
3.5 Lokale kracht.....	7
4. Website en tijdschrift de Helling	8
4.1. Website	8
4.2 Tijdschrift de Helling.....	8
5. Hellingproef	9
6 Financieel verslag.....	9

1. Bureau de Helling

Bureau de Helling (BdH), het wetenschappelijk bureau van GroenLinks, is een onafhankelijk instituut dat binnen en buiten GroenLinks het maatschappelijk debat stimuleert door smoeft te geven aan groene en progressieve politiek. Bureau de Helling heeft drie taken: visieontwikkeling, (partij)programmatische vernieuwing en het voeren van het debat in de samenleving over groene en progressieve politiek.

1.1 Werkwijze Bureau de Helling

Bureau de Helling bereikt deze doelstellingen door platform voor debat te bieden met het tijdschrift de Helling en de website, door deel te nemen aan het publieke debat in Nederland en Europa en door projecten uit te voeren met internationale groene partners, wetenschappelijke instituten en organisaties in Nederland. Bureau de Helling werkt samen met de vereniging GroenLinks en GroenLinkse volksvertegenwoordigers. Daarnaast levert Bureau de Helling penvoerders voor verkiezingsprogramma's van GroenLinks. Bureau de Helling heeft tenslotte een jongeren netwerk dat onder de naam Hellingproef activiteiten organiseert en artikelen publiceert.

1.2 Transitiefase van het Bureau

Het jaarplan 2017 werd opgesteld door de interim-directeur van Bureau de Helling. Per 1 november 2017 is een nieuwe directeur/bestuurder van het wetenschappelijk bureau aangetreden. Het jaar 2017 heeft vanwege die situatie in het teken van consolidatie gestaan.

1.3 Leeswijzer Jaarverslag 2017

In dit Jaarverslag wordt allereerst de inhoudelijke oriëntatie in 2017 geëvalueerd. Daarna worden de activiteiten rondom de inhoudelijke projecten en activiteiten van het Bureau gepresenteerd. Vervolgens wordt verslag gedaan van de activiteiten rondom het magazine De Helling besproken. Tot slot blikken we terug op de plannen van Hellingproef. In Annex 1 wordt het financiële verslag over 2017 gepresenteerd.

2. Inhoudelijke oriëntatie Bureau de Helling 2017

Bureau de Helling nam zich voor te werken rondom vier thema's: Groene Economie; De Waarde van Europa; Ecologisme; Natuur en Voedsel. Hierbij was het voornemen de projecten vorm te geven met een focus op (on)gelijkheid.

Binnen de gekozen thema's nam Bureau de Helling zich voor de schaarste aan grondstoffen en de verdelingsvragen die deze oproept, de sociaalecologische crisis, de spanning tussen populisme en diversiteit en segregatie in het onderwijs te onderzoeken. Daarnaast koos Bureau de Helling in 2017 een focus op lokale zorgvraagstukken.

2.1 Groene grondstoffenpolitiek

Vervuiling, mensenrechtenschendingen, schaarste – onze honger naar grondstoffen schept problemen voor de bevolking van de ontwikkelingslanden waaruit we onze grondstoffen halen, voor de biosfeer en voor toekomstige generaties. In 2017 hebben we het mondiale grondstoffenvraagstuk vertaald naar de Europese, de nationale en de lokale politiek.

In de jacht op grondstoffen kijken bedrijven en regeringen met groeiende begeerte naar niet-ontgonnen gebieden zoals de oceaanbodem en de ruimte. Ondanks de ecologische en juridische complicaties van grondstoffenwinning in deze *global commons*, is er nog maar weinig publiek en politiek debat over diepzeemijnbouw en ruimtemijnbouw. Teneinde dit debat aan te jagen, hebben we samen met de partijbesturen van GroenLinks en de Duitse Groenen het initiatief genomen om te gaan werken aan een standpunt voor de Europese Groenen. De initiatiefnemers stelden een ontwerpresolutie op voor het congres van de Europese Groene Partij in Liverpool en vroegen experts en geïnteresseerden om commentaar te leveren – onder meer via de website van Bureau de Helling. In Liverpool hebben we de ontwerpresolutie verdedigd en onderhandeld over amendementen met andere groene partijen. Uiteindelijk werd de resolutie *Europe's contribution to protecting global commons: the high seas, Antarctica and outer space* begin april unaniem aangenomen door de vierhonderd afgevaardigden van groene partijen in Europa.

De resolutie inspireerde de Groene fractie in het Europees Parlement tot het aanscherpen van het standpunt van het parlement over de Europese ruimtevaartstrategie. Het Europarlement nam groene voorstellen over om de ruimte te erkennen als 'gemeenschappelijk erfgoed van de mensheid' (een volkenrechtelijk beginsel waaruit voortvloeit dat de opbrengsten van ruimtemijnbouw moeten worden gedeeld met ontwikkelingslanden) en om bij de Europese Commissie aan te dringen op het smeden van consensus tussen de (nu sterk verdeelde) EU-landen over de regels voor ruimtemijnbouw.

We organiseerden in september een expertmeeting over diepzeemijnbouw, in aanwezigheid van Tweede Kamerlid Liesbeth van Tongeren. De bijeenkomst leverde veel zinvolle aanbevelingen op, die van pas kunnen komen wanneer de Tweede Kamer het door de regering aangekondigde wetsvoorstel over diepzeemijnbouw behandelt.

Samen met partijbestuurslid Mieke van der Vegt schreven we in oktober een discussiestuk over mijnbouw op land. De aanleiding was een ontwerpresolutie die de Zweedse Groenen

hadden ingediend bij de Europese Groene Partij. Deze resolutie wees de plannen van de Europese Commissie om mijnbouw in Europa te stimuleren af, vanwege de aantasting van natuurwaarden. Het discussiestuk beoogde de belangen van ontwikkelingslanden sterker te betrekken in het debat. De reacties op het stuk, op de website van Bureau de Helling, lieten zien hoezeer de standpunten uiteenlopen over de vraag of we onze grondstoffen liever uit Europa of uit ontwikkelingslanden betrekken. Uiteindelijk diende GroenLinks een aantal amendementen in op de Zweedse tekst, die in november tijdens de *Council* van de Europese Groene Partij in het Zweedse Karlstad ook werden goedgekeurd. Deze amendementen benadrukken het belang van de overgang naar een circulaire economie die geen grondstoffen meer verspilt, alsmede de noodzaak van strengere Europese maatregelen om te voorkomen dat de winning van grondstoffen door multinationals in ontwikkelingslanden gepaard blijft gaan met ernstige milieuschade, mensenrechtenschendingen, corruptie en belastingontwijking.

Voor leden van lokale programmacommisies, gemeenteraadsleden (in spe) en waterschapsbestuurders organiseerden we in mei het symposium *Circulair met fosfaat*. Fosfaat is onmisbaar voor onze voedselvoorziening. Het is een eindige grondstof die we nu nog te vaak verspillen, zo maakte fosfaatexpert Kimo van Dijk de circa 90 deelnemers duidelijk aan het begin van het symposium. Over de vraag hoe gemeenten en waterschappen kunnen bijdragen aan het sluiten van de fosfaatkringloop discussieerden de deelnemers in vier workshops, onder begeleiding van experts. Dit leverde 25 aanbevelingen op over de terugwinning van fosfaat uit rioolslib, nieuwe sanitatie, betere inzameling van gft en bioraffinage. Een deel van de aanbevelingen was aan de nationale politiek gericht. De Kamerleden Suzanne Kröger en Nevin Özütok namen deze in ontvangst. Zie verder onder 3.5.

Verslagen, presentaties, video's en aanbevelingen van de conferentie zijn te vinden op onze website: <https://bureaudehelling.nl/fosfaat>

2.2 Verhalen van het Antropoceen

Het Antropoceen is een vrij recent wetenschappelijk concept dat stelt dat er door toedoen van de mens een nieuw geologisch tijdperk is aangebroken. Een tijdperk waarin de mens de grootste drijfveer is van veranderingen in geologische processen op aarde. Door middel van zestal interviews hebben we de mogelijke politieke implicaties van het Antropoceen onderzocht, zowel vanuit het perspectief van duurzaamheid als van sociale rechtvaardigheid. De interviews zijn bijeengebracht in een dossier op onze website en gaan vergezeld van een slotbeschouwing: <https://bureaudehelling.nl/uitgelicht/antropoceen>

2.3 De waarde van Europa, populisme en pluraliteit

Bureau de Helling heeft bijgedragen aan het grensoverschrijdende groene debat over pluralisme versus populisme. We spraken onder meer op bijeenkomsten in Stuttgart en Dublin en stonden de Duitse pers te woord over de rol van populistische partijen tijdens de Nederlandse Tweede Kamerverkiezingen. Bureau de Helling leverde ook bijdragen aan de *Green European Journal* over populisme (zie 3.1).

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 startten we een project waarin we op basis van ervaringen van zittende raadsleden in kaart brachten hoe GroenLinks raadsleden om kunnen gaan met de komst van rechts-populistische partijen in de

gemeenteraad. Het resulteerde in een rapport met aanbevelingen en achtergronden over rechts-populisme op gemeentelijk niveau.

3. Overige activiteiten Bureau de Helling

3.1 Green European Journal

Bureau de Helling heeft ook in 2017 artikelen bijgedragen aan de *Green European Journal*, een meertalig tijdschrift – op papier en online – dat wil bijdragen aan de opbouw van een Europese publieke ruimte en aan het grensoverschrijdende debat over groene en progressieve politiek. Een deel van onze bijdragen betreft artikelen uit tijdschrift de Helling, die op kosten van de Journal vertaald zijn en aldus een groter bereik krijgen.

Na haar vertrek als hoofdredacteur van tijdschrift de Helling heeft Erica Meijers ook afscheid genomen als redactielid van de *Green European Journal*.

3.2 Green European Foundation

Ook in 2017 heeft Bureau de Helling actief bijgedragen aan de Green European Foundation (GEF), de groene politieke stichting op Europees niveau. Bureau de Helling was vertegenwoordigd op de Annual Strategic Day (7 maart) en de bijeenkomst van de General Assembly. Op de laatste bijeenkomst waarin recente Europese politieke ontwikkelingen zoals onder meer de situatie in Catalonië en de nationale verkiezingen in Duitsland gaf Bureau de Helling een presentatie over de uitkomsten van de Tweede Kamerverkiezingen en de resultaten van de regeringsonderhandelingen in Nederland.

3.3 Tijdschrift de Helling 30 jaar

In oktober hebben we in Culemborg de dertigste verjaardag van tijdschrift de Helling gevierd, samen met (oud)redacteuren en lezers – in totaal zo'n 100 personen. Industrieel ecooloog Eva Gladek en Tweede Kamerlid Tom van der Lee spraken over de circulaire economie, techniekfilosoof Martijntje Smits en politiek filosoof Pieter Pekelharing over technologie. Tweede Kamerlid Zihni Özdil en gemeenteraadslid Judith Bokhove uit Rotterdam spraken een column uit. Oud-europarlementariër Joost Lagendijk blikte terug op de geschiedenis van het tijdschrift.

Voorafgaand aan het jubileumsymposium konden de deelnemers zich laten rondleiden door de ecowijk EVA-Lanxmeer in Culemborg.

Op het YouTube-kanaal van Bureau de Helling staan videoregistraties van het symposium: www.youtube.com/playlist?list=PL_ahY6HSCChcTTBSjWpZZ_mkVnigoypZ6r

3.4 Eerste Kamerconferentie

Het is een traditie geworden dat Bureau de Helling jaarlijks met de Eerste Kamerfractie van GroenLinks een conferentie organiseert in de historische plenaire zaal van de Eerste Kamer. De voor najaar 2017 geplande conferentie over technologie moest helaas worden uitgesteld, omdat de beoogde sprekers niet beschikbaar waren. De conferentie heeft in februari 2018 alsnog doorgang gevonden, met speeches van onder meer de hoogleraren Tsjalling Swierstra en Ton Wilthagen en debatbijdragen van een aantal Eerste en Tweede Kamerleden.

De conferentie, met als thema *Kan technologie ook links zijn?*, trok ongeveer 110 deelnemers – het maximum van de senaatszaal. We hadden de zaal met gemak twee- of driemaal kunnen vullen, zo groot was de belangstelling. Op onze website staan uitgebreide verslagen en video's van de conferentie:

<https://bureaudehelling.nl/technologiedossier>

3.5 Lokale kracht

Een aantal van onze activiteiten stonden in het teken van de inhoudelijke voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018.

Dat gold voor de onder 2.1 genoemde conferentie *Circulair met fosfaat*. De aanbevelingen van deze conferentie, die voor een groot deel gericht waren tot lokale overheden, vonden hun weg naar de verkiezingsprogramma's van verschillende gemeentelijke GroenLinks-afdelingen. Zo wordt de ambitie om meer fosfaat en andere grondstoffen terug te winnen uit huishoudelijk afval en afvalwater genoemd in de verkiezingsprogramma's van GroenLinks in onder meer Amsterdam, Utrecht, Amersfoort, Wageningen en Ede. In Amsterdam heeft onze reeds langer lopende samenwerking met gemeenteraadslid Jasper Groen ertoe geleid dat het gemeentebestuur nu voornemens is om op het nieuwe Strandeiland van de wijk IJburg 'nieuwe sanitatie' toe te passen: een meer decentrale verwerking van huishoudelijk afvalwater die maximale terugwinning van grondstoffen (zoals fosfaat) en energie mogelijk maakt. Met 8000 woningen belooft Strandeiland het grootste nieuwe sanitatieproject in Nederland te worden.

In november organiseerden we samen met het Milieunetwerk GroenLinks de conferentie *Energietransitie voor gemeenten*, gericht op gemeenteraadsleden (in spe). De circa 100 deelnemers zagen een indrukwekkende presentatie van landschapsarchitect Sven Stremke over de gevolgen van de overgang naar schone energiebronnen voor het landschap en wisselden ideeën uit met GroenLinks-Kamerleden en –wethouders. De deelnemers stelden samen, in vier workshops met deskundige inleiders, 16 aanbevelingen op over het aardgasvrij maken van woningen, de lokale opwekking van schone energie en uitstootvrije mobiliteit. Met deze aanbevelingen kunnen de in 2018 nieuw verkozen gemeenteraadsleden van GroenLinks aan de slag. Uitgebreide verslagen van de verschillende onderdelen van de conferentie, een video en een podcast zijn te vinden op onze website:

<https://bureaudehelling.nl/energietransitie>

In de besloten Facebookgroep *Groen Domein*, bestemd voor GroenLinksers die op groene thema's actief zijn, worden nogal eens vragen gepost over gemeentelijk afvalbeleid. Bureau de Helling probeert deze vragen te beantwoorden, op basis van de kennis die is opgedaan in het project over groene grondstoffenpolitiek.

In het project 'Zorg(en) in tijden van transitie' stonden twee vragen centraal: 'Hebben de WMO en de Jeugdwet geleid tot een toename van ongelijkheid binnen de zorg? En zo ja, in hoeverre is dat problematisch?'

Bureau de Helling interviewde GroenLinks Kamerleden, wethouders en raadsleden, ervaringsdeskundigen, zorgprofessionals, deskundigen op het gebied van het sociaal domein en vertegenwoordigers van patiëntenorganisaties en zorgaanbieders. Op basis van deze

interviews en verder literatuuronderzoek schreef Bureau de Helling een rapport waarin werd geconcludeerd dat er bij de betrokken partijen grote verschillen bestaan in hun perspectief op de Wmo en de Jeugdwet. In het rapport werd getoond hoe deze van invloed zijn op de specifieke keuzes die worden gemaakt bij de uitvoering van de Wmo en de Jeugdwet door gemeenten.

In juni gingen verschillende betrokkenen tijdens een symposium in discussie over de Wmo en de Jeugdwet. Het resultaat van de discussie was een lijst van 18 aanbevelingen voor de lokale politiek. Artikelen en rapporten zijn te vinden op de website:

<https://bureaudehelling.nl/uitgelicht/zorgen-in-tijden-van-transitie>

4. Website en tijdschrift de Helling

Website en tijdschrift de Helling dragen bij aan de zichtbaarheid van de activiteiten van Bureau de Helling en helpen een breed netwerk van interessante denkers op te bouwen. Daarnaast functioneren ze als verzamelplaats van kennis en opinies over de speerpunten van Bureau de Helling.

4.1. Website

Onze site www.bureaudehelling.nl hebben we ook in 2017 gebruikt om de aandacht te vestigen op ons tijdschrift, op onze evenementen, op onze projecten en op andere activiteiten. Uit elke editie van het tijdschrift zijn enkele artikelen online gezet en onder de aandacht gebracht via sociale media. Voor de conferenties over fosfaatrecycling en de energietransitie zijn digitale dossiers aangemaakt op de website, bij wijze van conferentiebundels. Ook hebben we op de website uitgebreid verslag gedaan van deze conferenties. Van het project 'Zorg(en) in tijden van transitie' en de interviews over het Antropoceen zijn eveneens digitale dossiers aangelegd.

Op de website zijn een aantal artikelen verschenen van derden – met name wetenschappers – die verband houden met onze projecten. Tevens hebben we een aantal recensies geplaatst van boeken die relevant zijn voor ons werk.

4.2 Tijdschrift de Helling

In 2017 besloot de Helling 'dichter op de politiek te kruipen, zonder de broodnodige afstand te laten varen'. Daartoe stapte de redactie af van themanummers, om meer variatie in onderwerpen en auteurs te kunnen bieden. Wel houden de verschillende edities zwaartepunten die soms in meerdere stukken worden uitgewerkt, zoals in het lentenummer de discussie over Artikel 23. Statenlid Ruard Ganzevoort en de Amsterdamse fractievoorzitter Rutger Groot Wassink gaven hun visie op vrijheid van onderwijs, en Tweede Kamerlid Lisa Westerveld deed drie voorstellen voor onderwijshervorming.

Het zomernummer verkende de voorwaarden voor echte ontmoeting tussen mensen en groepen. Nu de PvdA sterk gekrompen is, ligt de bal meer dan ooit bij GroenLinks als het

gaat om het leggen van verbindingen. Het nummer discussieerde over de beste strategie voor de verbreding van een beweging voor verandering, zowel op groen als sociaal gebied. Met onder meer een bijdrage van socioloog Pieter Pekelharing, die analyseert waarom het huwelijk tussen links en de arbeidersklasse misliep.

Het herfstnummer stond in het teken van het dertigjarig bestaan van de Helling. In dit nummer spreken onder meer de hoofdredacteuren die het blad gekend heeft met elkaar over verleden en toekomst van het blad. Ook schrijven de directeuren van vier wetenschappelijke bureaus over de jubilerende Helling.

Het winternummer tot slot signaleerde dat de opkomst van 'cultureel rechts' de economische 'verlinksing' die GroenLinks bepleit, in de wielen rijdt. Hoe moeten we de GroenLinkse ambities in dit tijdsgewricht benaderen? Met onder meer een bijdrage van wetenschappelijk medewerker Simon Otjes over de vraag of het rechtspopulisme culturele of economische wortels heeft.

5. Hellingproef

Hellingproef is het jong wetenschappelijk bureau van GroenLinks en is onderdeel van Bureau de Helling. Het heeft als doel jonge mensen een verdieping van groene en linkse politieke thema's te bieden. Als debatplatform geeft Hellingproef de ruimte voor het bedenken van creatieve en originele oplossingen voor politieke vraagstukken. Dit doen we in samenwerking met Bureau de Helling, wetenschappelijke organisaties, ambtenaren, DWARS en jong wetenschappelijke bureaus van andere partijen.

In 2017 waren belangrijke doelen het verbeteren van naamsbekendheid en continuïteit van hoogwaardige evenementen. Tegelijkertijd was er een wisseling van het merendeel van de bestuursleden. Hoewel de opkomst per evenement verschilde en de afstemming met andere afdelingen van GroenLinks beter moet, zijn er in 2017 stappen gezet in meer samenwerking met partners bij het organiseren van events en is er gewerkt aan een betere social media outreach.

De activiteiten in 2017 bestonden uit:

- Reactie op regeerakkoord, 'Naar een groene toekomst', in samenwerking met DWARS
- 'Wat betekent de circulaire economie in de praktijk?' Rondleiding & netwerkevent Bluecity Rotterdam
- Symposium 'Hoe (on)veilig ben je echt?' met Route66 en Jong Wiardi Beckman Stichting
- Discussieavond Deliberatieve Democratie
- Politiek diner met Wijnand Duyvendak

6 Financieel verslag

Zie bijlage